

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ОЛЕКСЮК ТЕТЯНА ВАСИЛІВНА

УДК 330.342:005.936.3:621(043.3)

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ
БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економічної кібернетики та маркетингового менеджменту Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Кузьминчук Наталія Валеріївна,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
професор кафедри економічної кібернетики
та маркетингового менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Хрущ Ніла Анатоліївна,
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри фінансів,
страхування та банківської справи;

кандидат економічних наук, доцент
Орехова Катерина Віталіївна,
Харківський навчально-науковий
інститут Державного вищого
навчального закладу
«Університет банківської справи»,
доцент кафедри фінансів
та фінансово-економічної безпеки.

Захист відбудеться 06 липня 2016 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.050.02 в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21, корпус У1, ауд. 1001.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21.

Автореферат розісланий «04» червня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. С. Стригуль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних ринкових умовах підприємства машинобудування функціонують із домінантними ознаками динамічності, нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища, що вимагає розроблення реалізації стратегії, яка є ефективним інструментом управління фінансовою безпекою у довгостроковій перспективі. Об'єктивна оцінка стану фінансової безпеки підприємства як з точки зору внутрішнього, так і зовнішнього середовища, своєчасна реакція на загрози, що виникають, й використання можливостей для попередження потенційних ризиків дозволяють обґрунтовувати управлінські рішення щодо забезпечення фінансової безпеки на основі сформованої матриці фінансових ситуацій вибору стратегічних альтернатив.

У сучасній економічній науці проблемам забезпечення фінансової безпеки підприємства присвячено праці провідних вчених-економістів: О. Ареф'євої, І. Бланка, В. Гейця, К. Горячевої, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, С. Ілляшенко, Н. Краснокутської, Н. Кузьминчук, К. Орехової, Г. Пастернак-Таранушенко, І. Федоренко, А. Яковлева та ін. Теоретико-методичні основи формування та реалізації стратегії управління підприємством розглянуто у роботах І. Ансоффа, Д. Горового, П. Друкера, О. Мозенкова, П. Перерви, І. Посохова, Л. Соколової, Н. Хрущ, А. Чандлера та ін. Разом з тим окремі питання визначення й вибору стратегічних альтернатив, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки, що дозволять підвищити якість прийняття управлінських рішень завдяки формалізації їхнього вибору з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, а також можливостей підприємства, визначених на основі методів прогнозування рівня забезпечення фінансової безпеки, потребують подальших досліджень.

Тому складність, недостатня вивченість і необхідність проведення розробок щодо формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування та їх практична значущість зумовили актуальність теми дослідження і логіку викладення основних положень дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі економічної кібернетики та маркетингового менеджменту відповідно до плану науково-дослідних робіт: НТУ «ХП» за темою «Забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності в сучасних умовах господарювання» (ДР № 0114U005595), де здобувачем запропоновано аналітико-прикладне забезпечення оцінки загроз зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємства, удосконалено концептуальні основи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємства машинобудування; Української академії друкарства (м. Львів) за темою «Механізм управління фінансовою безпекою підприємства» (ДР № 0115U002244), у межах якої здобувачем удосконалено понятійно-

категоріальний апарат щодо формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

Мета та задачі дослідження. *Мета дослідження* – обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких задач:

- дослідити й визначити зміст поняття «стратегія управління фінансовою безпекою підприємства» через розкриття сутності його складових;
- узагальнити теоретичні й методичні аспекти розроблення і реалізації стратегії управління для забезпечення фінансової безпеки підприємств машинобудування;
- розробити науково-методичний підхід до оцінки стану й рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування;
- запропонувати аналітико-прикладне забезпечення аналізу, оцінки та прогнозування загроз зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємств машинобудування для формування стратегій;
- удосконалити концептуальні основи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування;
- обґрунтувати ефективність реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

Об'єктом дослідження є процес формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування в умовах нестабільності їх внутрішнього та мінливості зовнішнього середовища.

Предметом дослідження є розвиток теоретичних, науково-методичних і прикладних положень щодо формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

Методи дослідження. Теоретико-методичну основу дисертаційної роботи склали такі загальнонаукові та спеціальні методи: теоретичного узагальнення – для систематизації точок зору дослідників щодо визначення й уточнення сутності поняття «стратегія управління фінансовою безпекою підприємства»; кластерного аналізу – для побудови класів фінансової безпеки та оцінки її стану; побудови таксономічного показника (за критерієм встановлених еталонів) – для побудови інтегральних показників рівня фінансової безпеки та її складових, а також рівня дії загроз внутрішнього та зовнішнього середовища; адаптивний метод прогнозування фінансових часових рядів – для прогнозування інтегральних показників рівня забезпечення фінансової безпеки за основними сферами та рівня впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища; дисперсійного аналізу – для оцінки рівня впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища на окремі складові фінансової безпеки; багатокритеріального вибору – для продукування управлінських рішень, що відповідають певному стану фінансової безпеки підприємства; теорії корисності – для вибору та кількісного обґрунтування найбільш ефективних управлінських рішень; графічний – для унаочення подання

статистичних даних і схематичної побудови зв'язків положень дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

удосконалено:

- визначення поняття «стратегія управління фінансовою безпекою підприємства» на основі дослідження і систематизації наукових підходів, відмінною рисою якого є врахування багатоаспектності змістовних характеристик дефініцій «стратегія», «управління» та «фінансова безпека», що дає можливість вдосконалити теоретико-методичне підґрунтя, обрати ресурсне й аналітичне забезпечення стратегії управління фінансовою безпекою підприємства;

- теоретико-методичне забезпечення формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування, яке, на відміну від існуючого, засноване на положеннях системного, управлінського та процесного підходів, що передбачає реалізацію багаторівневої системи завдань (теоретичний, методичний та інструментальний рівні), обґрунтування застосування економічного інструментарію (аналізу, оцінки стану/рівня і прогнозування) для її забезпечення, що дозволяє з більшим ступенем достовірності оцінити стан фінансової безпеки та підвищити рівень продукування управлінських рішень щодо формування сценаріїв стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування;

- концептуальні основи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування, які, на відміну від існуючих, поєднують принципи, функції і завдання стратегії управління, враховують комплекс інформаційно-аналітичного забезпечення для діагностування та прогнозування просторово-динамічного стану/рівня фінансової безпеки в умовах впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, спрямованого на підвищення ефективності заходів для прийняття узгоджених управлінських рішень щодо забезпечення фінансової безпеки на основі матриці вибору стратегічних альтернатив;

дістало подальшого розвитку:

- науково-методичний підхід до оцінки стану і рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування, який, на відміну від існуючих, базується на комплексній оцінці за якісними ознаками, використанні кластерного аналізу, визначенні інтегральних показників рівня забезпечення фінансової безпеки та її складових за критерієм встановлених еталонів, на оцінці впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища на окремі складові фінансової безпеки, що дозволило визначити реальні фактори/загрози впливу на показники фінансової безпеки підприємств машинобудування з метою формування напрямів реалізації її забезпечення і закладає процесно-структуроване підґрунтя вибору стратегії управління підприємствами машинобудування;

- аналітико-прикладне забезпечення аналізу, оцінки та прогнозування загроз зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємств машинобудування для формування стратегій, що, на відміну від існуючих, засноване на формуванні системи локальних і загальних

інтегральних показників, оцінки значущості факторів загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, основою для інтерпретації та прогнозування станів середовища за рівнем впливу загроз, що визначає цільову практичну спрямованість розробленого інструментарію та перспективні напрями переходу підприємств машинобудування в якісно новий стан рівня фінансової безпеки і нейтралізації загроз;

- науково-практичний підхід до оцінки ефективності реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування, основою якого, на відміну від існуючих, є застосування методу багатокритеріального вибору стратегічних альтернатив управлінських рішень на основі нечітких множин, теорії корисності та імітаційної моделі розробки сценаріїв забезпечення фінансової безпеки, що відповідають поточній ситуації з врахуванням прогнозних станів для здійснення своєчасних коригуючих впливів з метою обмеження загроз внутрішнього та зовнішнього середовища.

Практичне значення держаних результатів полягає в тому, що теоретичні результати і методичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних пропозицій і методичних розробок та знайшли практичне застосування на ДП «Завод імені В. О. Малишева» (довідка № 3567/17 від 11.09.2015), ПАТ «Турбоатом» (довідка № 15-1589 від 24.09.2015), ПАТ «ФЕД» (довідка № 31 від 05.03.2016), ДП «Харківський електромеханічний завод» (довідка № 068/57 від 14.03.2016). Методичні та практичні рекомендації щодо формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування впроваджено в роботу Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 03-34/132 від 19.01.2015) та використовуються в навчальному процесі кафедри економічної кібернетики та маркетингового менеджменту факультету економічної інформатики та менеджменту Національного технічного університету «ХПІ» при викладанні дисциплін «Гроші та кредит», «Фінанси» (довідка від 17.02.2016).

Особистий внесок здобувача. Положення і результати дисертаційного дослідження одержані здобувачем особисто. Серед них: визначено поняття, удосконалено теоретико-методичні та розвинено концептуальні основи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування: розроблено методичні положення щодо оцінки стану та рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування, аналізу, оцінки та прогнозування загроз зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємств машинобудування для формування їх стратегій, оцінки ефективності реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні та практичні положення і результати дослідження оприлюднено на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (Харків, 2015 р.); «Розвиток економічної системи в контексті

міжнародного співробітництва» (Київ, 2015 р.); «Економіка, підприємництво та бізнес-культура: трансформації в умовах розвитку інновацій» (Херсон, 2015 р.); «Проблеми економіки: нові ринки та нові напрямки розвитку» (Дніпропетровськ, 2015 р.); «Перспективи розвитку регіонів: інноваційна діяльність і управління проектами» (Львів, 2015 р.); «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (Одеса, 2015 р.); «Методичні та практичні підходи до вдосконалення результативності політики економічного зростання» (Київ, 2015 р.).

Публікації. Основний зміст дисертації відображено у 18 наукових публікаціях, з них: 10 статей у наукових фахових виданнях України (2 – у міжнародних наукометричних базах), 1 стаття у закордонному фаховому періодичному виданні, 7 – у матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 311 сторінок; з них 53 рисунки по тексту; 14 рисунків на окремих 12 сторінках; 65 таблиць по тексту; 19 таблиць на 31 сторінці; списку використаних джерел з 215 найменувань на 23 сторінках; 8 додатків на 65 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету і задачі, предмет та об'єкт, теоретичну й методичну базу дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі «Теоретико-методичні основи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємства»** проаналізовано проблеми формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування; сформовано теоретико-методичний інструментарій розроблення та реалізації стратегії управління для забезпечення фінансової безпеки підприємств; визначено сутність поняття «стратегія управління фінансовою безпекою підприємства» на основі морфологічної декомпозиції його складових; досліджено й узагальнено науково-методичні підходи вчених-економістів до оцінки стану та рівня фінансової безпеки підприємства.

Визначено, що проблеми розвитку вітчизняних підприємств машинобудування вимагають розроблення якісного науково-методичного забезпечення щодо формування стратегії управління фінансовою безпекою. Ігнорування потреби в заходах безпеки фінансового стану підприємств може призвести до неконтрольованого кризового розвитку, банкрутства та ліквідації. Обґрунтовано, що рівень фінансової безпеки підприємств машинобудування залежить від ефективності реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування. Тому необхідність оновлення бази знань в аспекті створення й вибору доцільного стратегічного інструментарію забезпечення фінансової безпеки в управлінні стратегічними змінами зумовлює розроблення теоретичного базису з метою його ефективного використання в діяльності підприємств.

На основі систематизації та узагальнення наукових підходів визначено поняття «стратегія управління фінансовою безпекою підприємства» як системи послідовних управлінських рішень щодо вибору та реалізації стратегічних альтернатив, які мають забезпечити стабільний розвиток, захищеність і збалансованість фінансових інтересів підприємства, нівелюючи вплив загроз внутрішнього та зовнішнього середовища для досягнення стратегічних цілей підприємства (рис. 1).

Запропоновано теоретико-методичний інструментарій розроблення та реалізації стратегії управління для цілей забезпечення фінансової безпеки підприємств машинобудування, який передбачає формування інформаційно-аналітичного забезпечення та спрямування наявних ресурсів на своєчасне діагностування та прогнозування просторово-динамічного стану/рівня фінансової безпеки з урахуванням впливу дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища. Результати дослідження дозволили встановити градацію та обґрунтувати інтерпретацію індикаторів фінансової безпеки за складовими (бюджетна, грошова, страхова, банківська, фондова, кредитна, інвестиційна, фінансово-технологічна, стратегічна), виокремити їх критичні порогові значення, за межами яких фінансова підсистема підприємства машинобудування втрачає здатність до стійкого та динамічного розвитку.

Обґрунтовано, що критерієм оцінки розробленої стратегії є її відповідність змінам факторів зовнішнього середовища підприємства, до яких віднесено: фактори прямого зовнішнього впливу на фінансову діяльність, рівень збалансованості стратегічних цілей, цільових показників і фінансових ініціатив між собою; відповідність стратегії управління передбаченому рівню фінансових ризиків.

У другому розділі «Діагностика та оцінка стану фінансової безпеки підприємств машинобудування в умовах дії загроз внутрішнього та зовнішнього середовища» розроблено науково-методичний підхід до оцінки стану та рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування; здійснено оцінку рівня фінансової безпеки підприємств за якісними ознаками, проведено її інтегральне оцінювання за складовими; оцінено вплив дії внутрішніх та зовнішніх загроз на фінансову безпеку підприємств машинобудування.

Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки стану та рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування. Розрахунки виконано на основі аналізу звітності підприємств машинобудування України за період 2010–2014 рр. Аналітичне забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування здійснено шляхом реалізації двох етапів (рис. 2), що дозволило визначити стан фінансової безпеки (високий, середній, низький) та дійти висновку, що більшість підприємств характеризується низьким рівнем фінансової безпеки. Проте отримані результати свідчать про високий її рівень у ПАТ «Смілянський електромеханічний завод» (у 2010 р., 2013–2014 рр.) за більшістю складових, що пояснюється зростанням узагальнюючих показників фінансово-економічної діяльності. Деякі підприємства (наприклад, ПАТ «Електромашина») мають середній рівень фінансової безпеки.

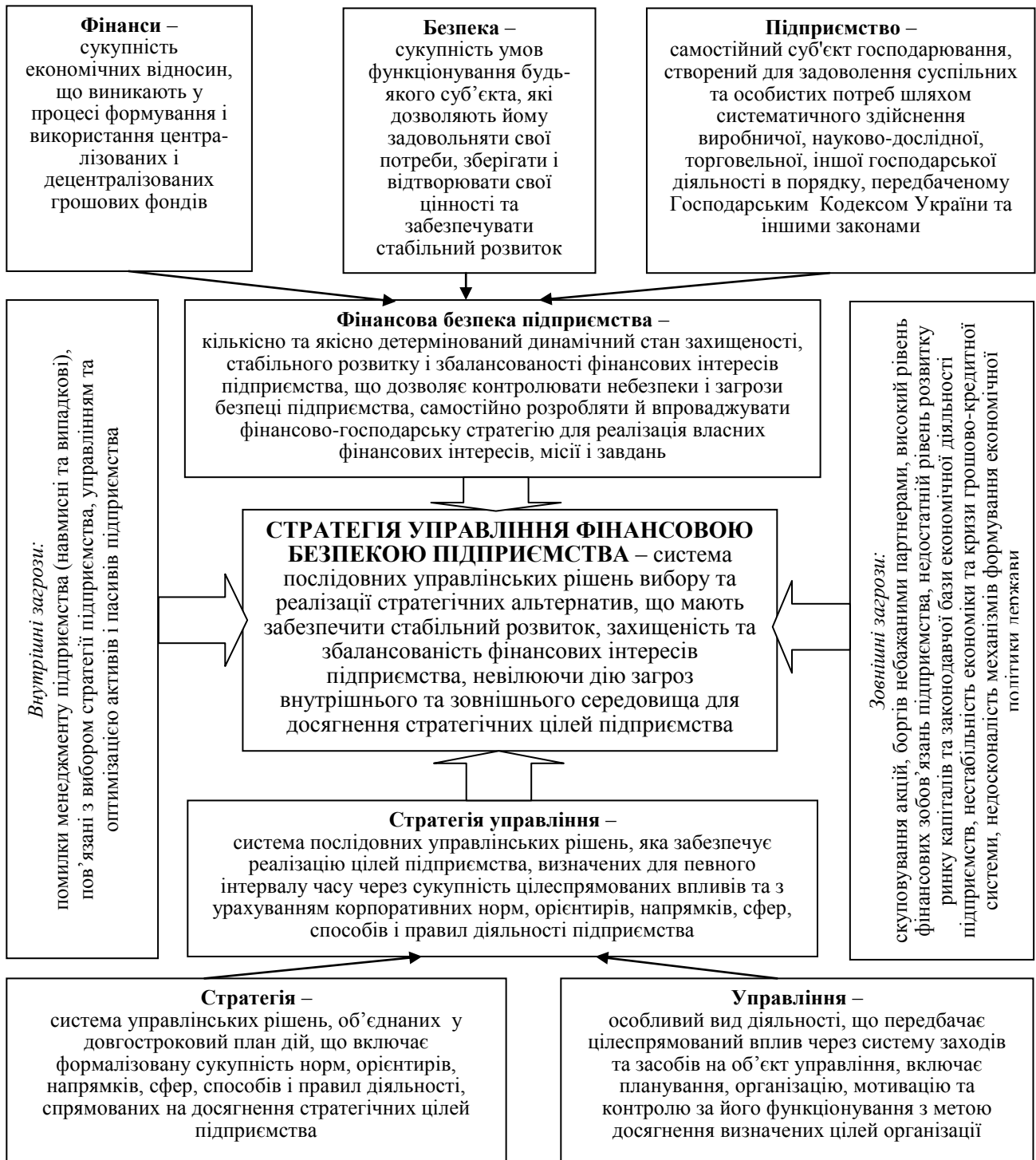

Рис. 1. Теоретичний базис формування поняття «стратегія управління фінансовою безпекою підприємства»

З метою здійснення комплексної оцінки розраховано рівень фінансової безпеки підприємств за встановленою шкалою інтервалів інтегрального показника: значний ($0,83 \geq I_{zag} \geq 0,71$), нормальний ($0,59 \leq I_{zag} < 0,71$), незначний ($0,47 \leq I_{zag} < 0,59$), кризовий ($0,35 \leq I_{zag} < 0,47$) (табл. 1), що надало можливість визначити найбільш впливові загрози та виявити параметри, які сприяють підвищенню результативності реалізації стратегії управління фінансовою безпекою на підприємствах машинобудування.

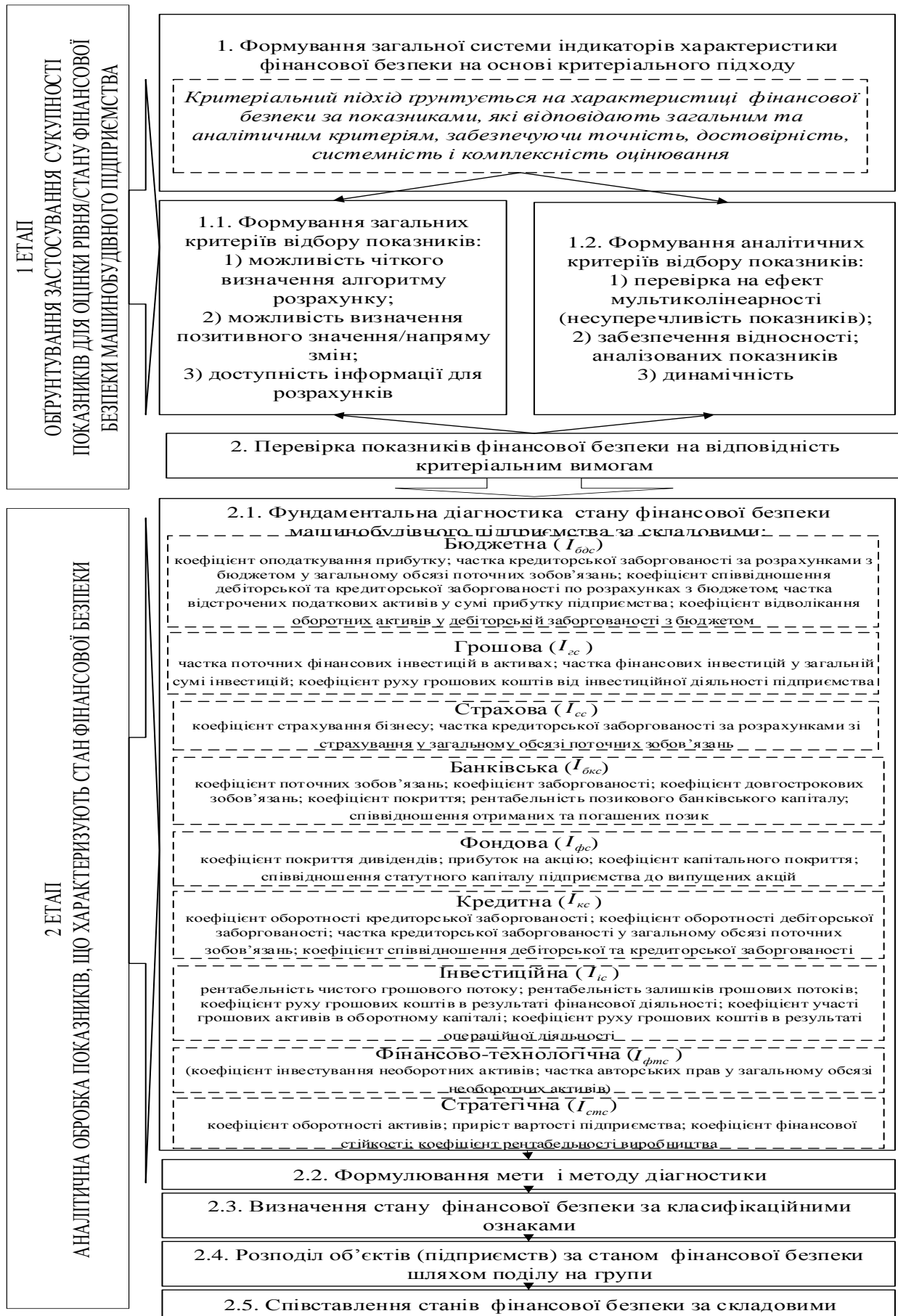

Рис. 2. Етапи формування аналітичного забезпечення оцінки стану фінансової безпеки підприємств машинобудування

Таблиця 1 – Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки підприємств машинобудування

Підприємство	Значення інтегрального показника фінансової безпеки підприємств машинобудування (I_{zag})				
	2010	2011	2012	2013	2014
ПАТ «Електромашина»	0,72	0,49	0,57	0,54	0,51
ПАТ «Укрелектромаш»	0,52	0,43	0,57	0,79	0,62
ПАТ «Укрелектроапарат»	0,70	0,72	0,56	0,78	0,61
ПАТ «ХЕАЗ»	0,73	0,68	0,47	0,82	0,70
ПАТ «Смілянський електромеханічний завод»	0,76	0,67	0,51	0,82	0,62
ПАТ «Електродвигун»	0,83	0,35	0,58	0,60	0,73
ПАТ «Електромотор»	0,51	0,53	0,43	0,79	0,74

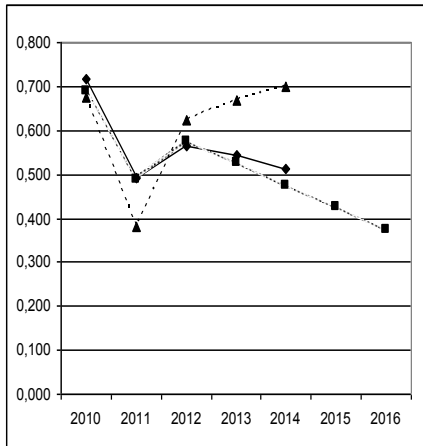
Динаміка узагальнюючих показників діяльності підприємств машинобудування свідчить про те, що стабільне зростання загального рівня фінансової безпеки у 2010 – 2014 рр. не спостерігалось у більшості з досліджених підприємств (тільки ПАТ «Електромашина» мало стабільно незначний рівень). Кризовий рівень мав місце у ПАТ «Укрелектромаш» (0,43), ПАТ «Електродвигун» у 2011 р. – 0,35, а також у ПАТ «ХЕАЗ» (0,47) та ПАТ «Електромотор» у 2012 р. – 0,43. Значний рівень фінансової безпеки спостерігався в 2013 р. у ПАТ «Укрелектромаш» (0,79), ПАТ «Укрелектроапарат» (0,78), ПАТ «ХЕАЗ» (0,82), ПАТ «Смілянський електромеханічний завод» (0,82), ПАТ «Електромотор» (0,79). У динаміці значення інтегрального показника фінансової безпеки цих підприємств скорочувалося до нормального рівня (крім ПАТ «Електромотор» (0,74)).

Здійснено прогнозування інтегрального показника фінансової безпеки підприємств машинобудування на 2015 – 2016 рр. (рис. 3), встановлено його залежність від впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища із урахуванням прогнозного періоду та сформовано передумови вибору стратегії управління. Обґрунтовано доцільність використання моделі адаптивного прогнозування Холта, про високу прогностичну якість якої свідчить величина середньої абсолютної похибки 10% – 9,68%. Прогнозні оцінки зміни інтегрального показника фінансової безпеки виявили його зростання у ПАТ «Укрелектромаш» та ПАТ «Електромотор», зниження – у ПАТ «Електромашина», ПАТ «Укрелектроапарат», ПАТ «Смілянський електромеханічний завод» (майже 50 % проаналізованих підприємств).

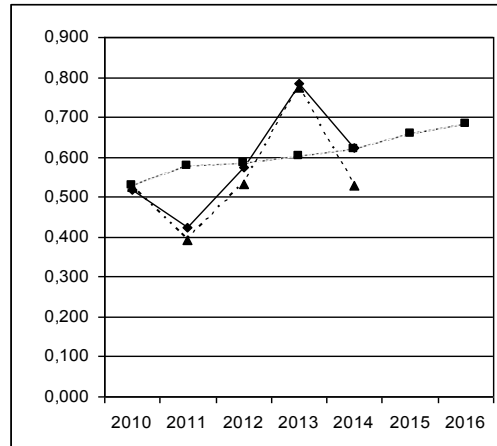
На основі сформованого аналітико-прикладного забезпечення оцінено вплив дії внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці (I) (рис. 4), що ґрунтується на порівнянні фактичних і нормативних значень показників, які відображують силу дії загроз на підприємство, і розраховується за формулою:

$$I = 1 - \frac{\sum_{\alpha=1}^A \sum_{\delta=1}^B a'_{\alpha\delta}}{i(i-1)}, \quad (1)$$

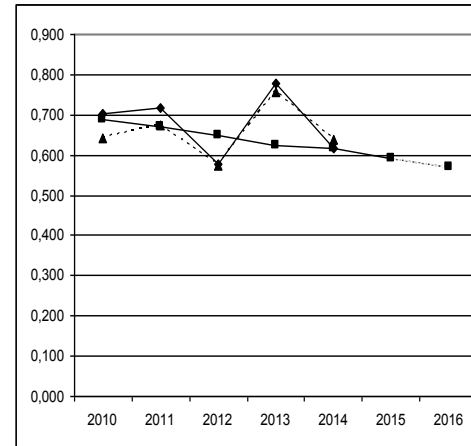
де $A \times B$ – розмір матриці інверсій; $a'_{\alpha\delta}$ – елементи матриці інверсій;
 α – рядки матриці інверсій, $\alpha \in [1 \div A]$; δ – стовпці матриці інверсій $\delta \in [1 \div B]$;
 i – кількість показників-загроз, що аналізуються.

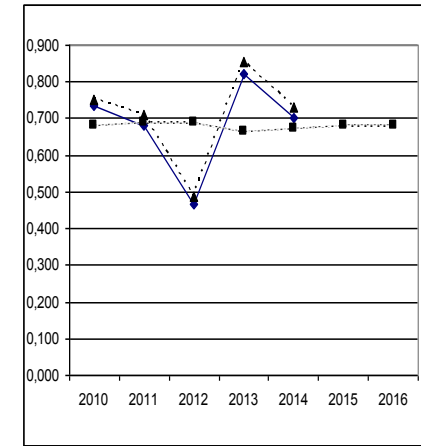
а) ПАТ «Електромашина»

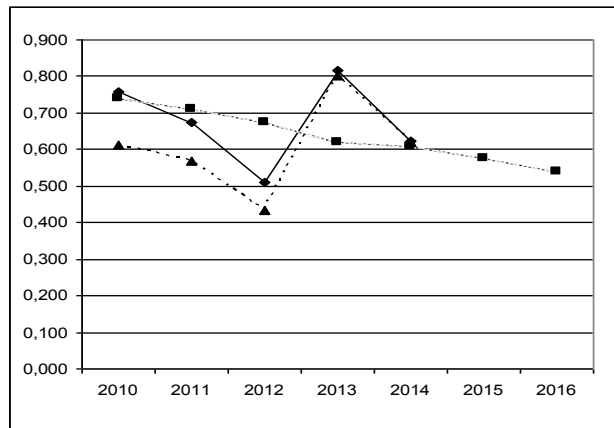
б) ПАТ «Укрелектромаш»

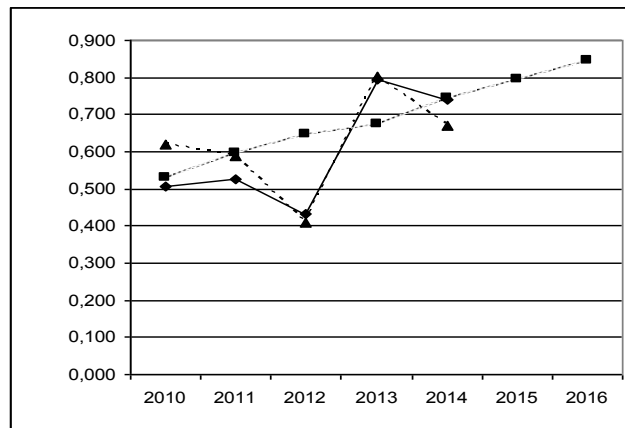
в) ПАТ «Укрелектроапарат»

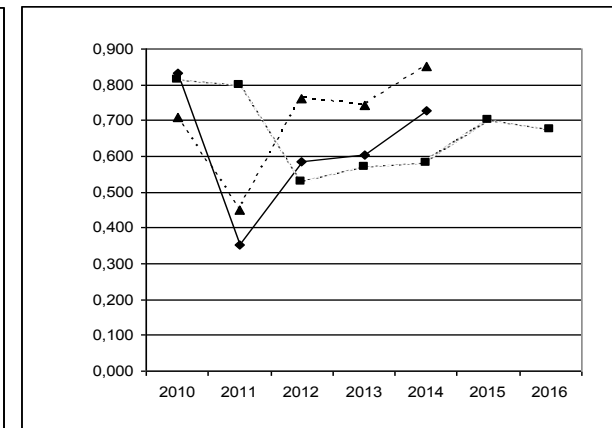
д) ПАТ «ХЕАЗ»

е) ПАТ «Смілянський електромеханічний завод»

ж) ПАТ «Електродвигун»

з) ПАТ «Електромотор»

—●— Реальні значення інтегрального показника - - - ■ - - - Згладжені прогностні значення інтегрального показника - - - ▲ - - - Залишки

Рис. 3. Динаміка реальних і згладжених прогностних значень комплексного інтегрального показника фінансової безпеки підприємств машинобудування

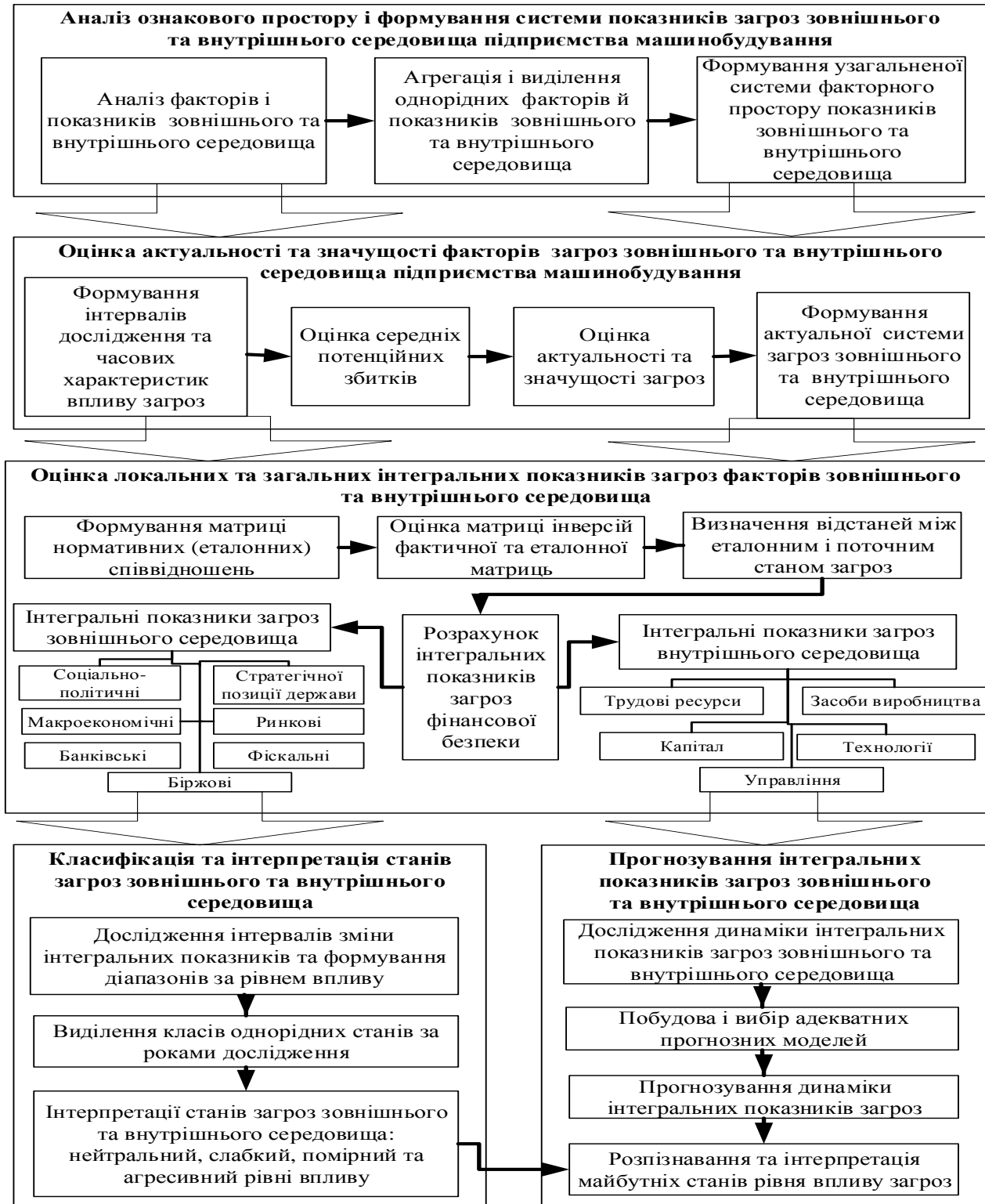

Рис. 4. Аналітико-прикладне забезпечення оцінки загроз зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємства машинобудування

Отримані значення комплексної оцінки дії загроз з урахуванням прогнозних значень знаходяться в межах від 0 до 1, причому $I = 1$ означає найбільший негативний рівень дії загроз фінансовій безпеці підприємства машинобудування (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка комплексного показника дії загроз внутрішнього та зовнішнього середовища на фінансову безпеку підприємств машинобудування

Підприємство	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	Оцінка													
	Кількісна	Якісна	Кількісна	Якісна	Кількісна	Якісна	Кількісна	Якісна	Кількісна	Якісна	Кількісна	Якісна	Кількісна	Якісна
ПАТ «Електромашина»	0,37	С	0,28	Н	0,30	Н	0,50	П	0,64	А	0,58	А	0,59	А
ПАТ «Укрелектромаш»	0,44	С	0,26	Н	0,45	С	0,39	С	0,66	А	0,62	А	0,63	А
ПАТ «Укрелектроапарат»	0,39	С	0,26	Н	0,39	С	0,41	С	0,60	А	0,56	П	0,56	П
ПАТ «ХЕАЗ»	0,34	Н	0,26	Н	0,39	С	0,46	С	0,59	П	0,52	П	0,50	П
ПАТ «Смілянський електромеханічний завод»	0,34	Н	0,33	Н	0,41	С	0,38	С	0,63	А	0,57	А	0,57	А
ПАТ «Електродвигун»	0,45	С	0,34	Н	0,38	С	0,41	С	0,56	П	0,50	П	0,48	П
ПАТ «Електромотор»	0,50	П	0,32	Н	0,45	С	0,44	С	0,62	А	0,54	П	0,52	П

Примітка: А – агресивна дія ($0,66 \geq I > 0,56$); П – помірна дія ($0,56 \geq I > 0,46$); С – слабка дія ($0,46 \geq I > 0,36$); Н – незначна дія ($0,36 \geq I \geq 0,26$).

Результати практичного застосування запропонованого методичного підходу до аналізу, оцінки й прогнозування загроз зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємств машинобудування дозволили: визначити множину безпечних її станів в цілому і за окремими локальними складовими з урахуванням дії загроз; розрахувати ефективну траєкторію поведінки підприємства для безпечного стану фінансової безпеки та визначити перспективні напрями його розвитку; визначити проміжні стани рівня безпеки; розрахувати ефективність знаходження фінансової безпеки в поточному стані та витрати, пов'язані з переходом в якісно новий стан рівня безпеки та нейтралізації загроз, що є підґрунтям для розроблення та реалізації ефективної стратегії управління.

У третьому розділі «Методичне забезпечення формування та реалізації стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування» розвинено концептуальні основи стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування та науково-прикладний аспект її формування; розроблено науково-практичний підхід до оцінки ефективності реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

Визначено, що концептуальні основи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування полягають у забезпеченні належного рівня фінансової безпеки шляхом розроблення та продукування якісних й своєчасних управлінських рішень для кожної стратегічної альтернативи за 4 типами (зростання, стабілізація, виживання, диверсифікація) у довгостроковій перспективі. У рамках запропонованого підходу виокремлено сучасні принципи, функції і завдання стратегії управління для кожної локальної складової (рис. 5). Обґрунтовано, що від ступеня узгодженості складових та відповідності сучасним конкурентним ринковим вимогам залежить ефективність

стратегії управління та досягнення стратегічної мети підприємств машинобудування в умовах дії загроз внутрішнього та зовнішнього середовища. Сформовано матрицю ситуацій поточних і прогнозних станів рівня фінансової безпеки й рівнів дії загроз зовнішнього та внутрішнього середовища. Вирішення завдань просторово-динамічної оцінки фінансової безпеки підприємств машинобудування базується на застосуванні кластерного аналізу та інтегрального оцінювання (таксономічний аналіз) у динаміці, що дозволило отримати комплексну й локальну оцінки фінансової діяльності підприємств та є основою формування якісних стратегічних рішень.

Практичне застосування запропонованого матричного підходу, який дозволив визначити зони інтегральної оцінки та рівня впливу загроз фінансової безпеки за встановленими типами, для дослідженої сукупності підприємств машинобудування щодо їх позиціонування за розрахованими прогнозними інтегральними показниками загального рівня фінансової безпеки й рівня сприятливості загроз зовнішнього та внутрішнього середовища у 2015 – 2016 рр., дало змогу виявити, що стратегії зростання і стабілізації не є прийнятними для жодного з підприємств. Встановлено, що найімовірнішою для більшості підприємств (60%), зокрема ПАТ «Укрелектроапарат», ПАТ «ХЕАЗ», ПАТ «Смілянський електромеханічний завод», ПАТ «Електродвигун», ПАТ «Електромотор», є стратегія виживання, для решти – диверсифікація (ПАТ «Електромашина», ПАТ «Укрелектромаш»). Впровадження і реалізація цих стратегій дає змогу сформулювати превентивні заходи запобігання впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на рівень фінансової безпеки підприємств та забезпечити підвищення ефективності їхньої діяльності підприємств. Результати оцінки рівня впливу дії загроз внутрішнього та зовнішнього середовища на локальні інтегральні показники фінансової безпеки підприємства дозволили встановити, що статистично достовірний, найвищий рівень впливу загрози справляють на показники інвестиційної (майже 0,70), банківської та фондової складової (0,54) фінансової безпеки, для яких доцільним є розроблення комплексу превентивних управлінських рішень накопичувального характеру.

Розроблено науково-практичний підхід до оцінки ефективності реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування, що базується на побудові чотирьохкомпонентної імітаційної моделі оцінки ефективності управлінських рішень та передбачає розробку сценаріїв забезпечення фінансової безпеки (рис. 6). Результуючим показником моделі є рівень фінансової безпеки $I_{zag}(t)$, зміна рівня якого формується під впливом таких факторів: рівень загроз зовнішнього середовища I_Z_ZSR в поточний і попередній момент, що формуються визначеною множиною факторів зовнішнього впливу; рівень загроз внутрішнього середовища I_Z_VSR в поточний і попередній момент, що формуються визначеною множиною факторів внутрішнього впливу; показник фінансової безпеки в попередні моменти часу $I_{zag}(t-1)$; прийнятого управлінського рішення (*Management Decision*); сценаріїв розвитку ситуацій (*Scenario Situations*).

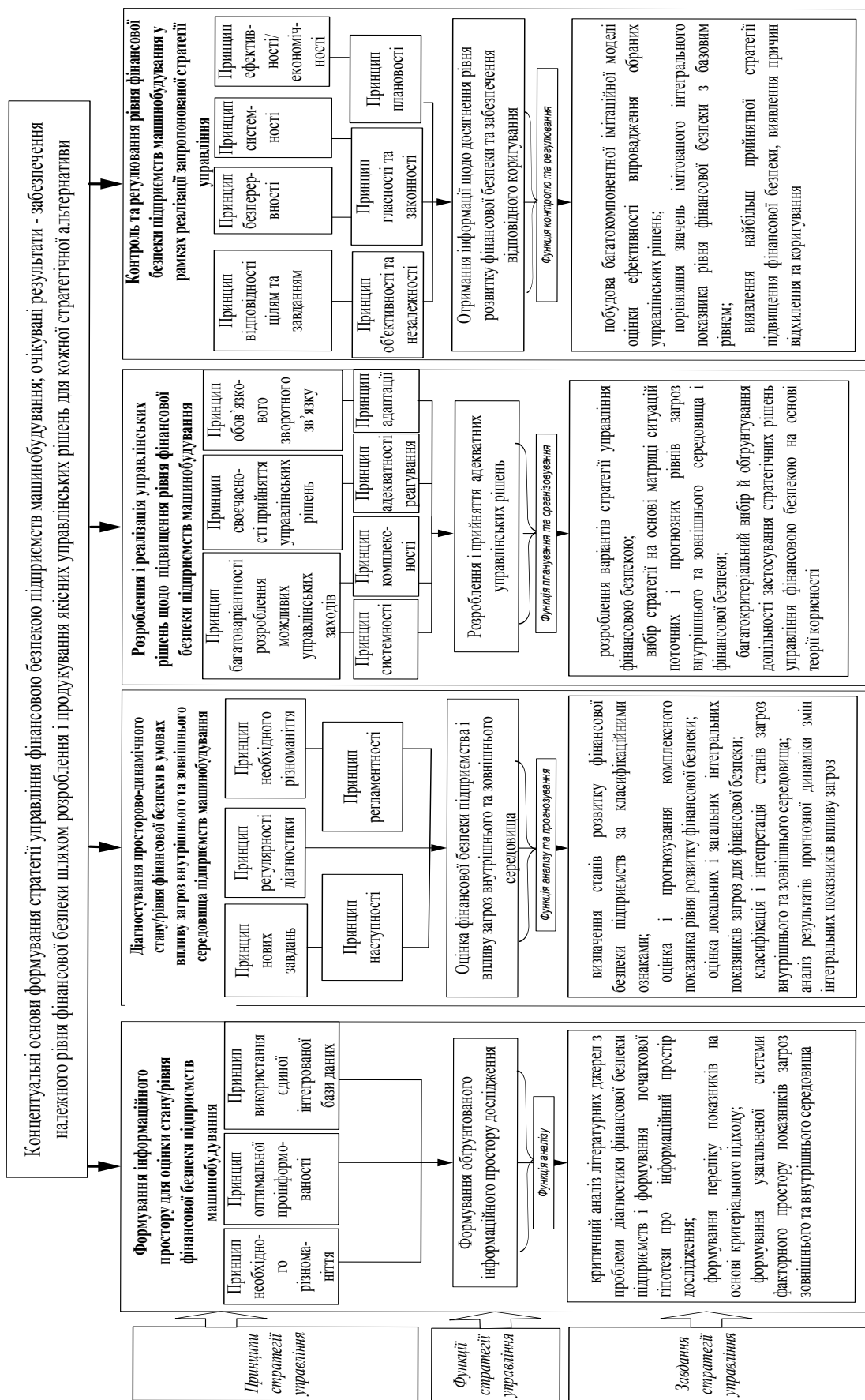
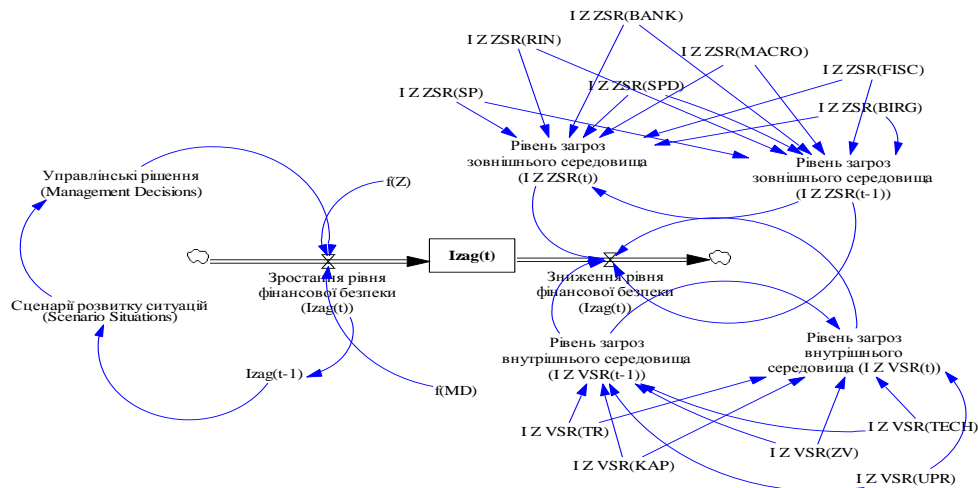
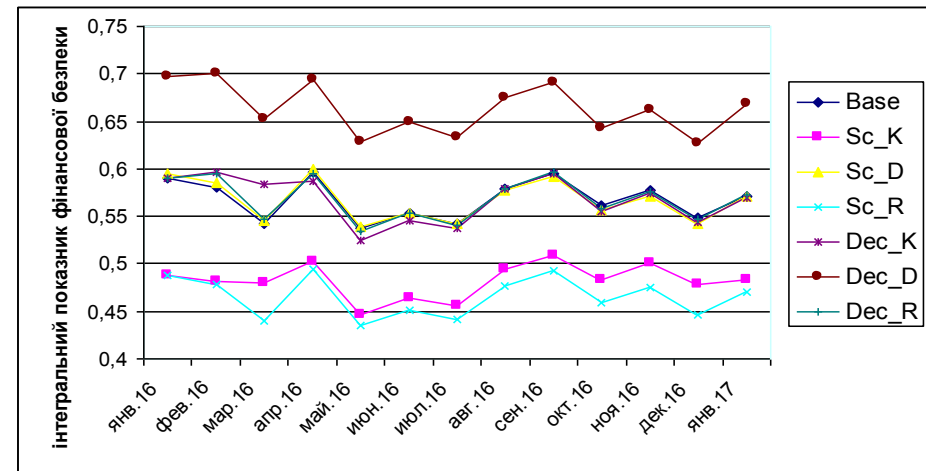

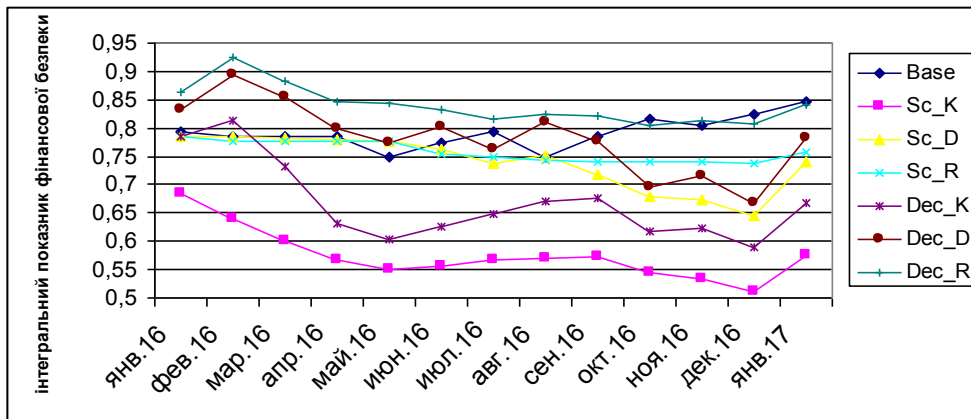
Рис. 5. Концептуальні основи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємства машинобудування

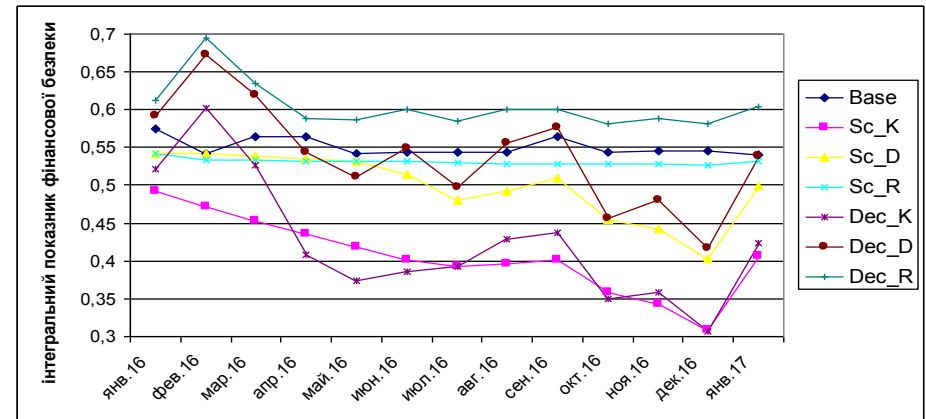
а) імітаційна модель оцінки ефективності впровадження стратегічних заходів;

в) ПАТ «Електроапарат» (низький рівень фінансової безпеки);

б) ПАТ «Електромотор» (високий рівень фінансової безпеки);

д) ПАТ «Смілянський електромеханічний завод» (середній рівень фінансової безпеки).

сценарій *Base* – базовий сценарій зміни інтегрального показника фінансової безпеки (ФБ) з визначенням початковим та кінцевим станом без врахування впливу загроз та відсутністю певних управлінських дій; сценарій *Sc_K* – сценарій, що відповідає критичному рівню впливу загроз зовнішнього та внутрішнього середовища (ЗЗВС) у межах визначених інтервалів на рівень загального показника ФБ та відсутністю певних управлінських дій; сценарій *Sc_R* – сценарій, що відповідає регульованому рівню впливу ЗЗВС у межах визначених інтервалів на рівень загального показника ФБ та відсутністю певних управлінських дій; сценарій *Sc_D* – сценарій, що відповідає допустимому рівню впливу ЗЗВС у межах визначених інтервалів на рівень загального показника ФБ та відсутністю певних управлінських дій; сценарій *Dec_K* – сценарій, що відповідає критичному рівню впливу ЗЗВС у межах визначених інтервалів на рівень загального показника ФБ та реалізацією визначених управлінських дій для даної конкретної ситуації за пріоритетністю; сценарій *Dec_D* – сценарій, що відповідає допустимому рівню впливу ЗЗВС у межах визначених інтервалів на рівень загального показника ФБ та реалізацією визначених управлінських дій, які є найбільш ефективними для даної ситуації; сценарій *Dec_R* – сценарій, що відповідає регульованому рівню впливу ЗЗВС у межах визначених інтервалів на рівень загального показника ФБ та реалізацією визначених управлінських дій, прогресивна реакція (прийняття ефективних ризикованих управлінських рішень, адаптованих до ситуації).

Рис. 6. Імітаційна модель розробки сценаріїв забезпечення фінансової безпеки та результати імітаційних експериментів оцінки ефективності управлінських рішень для підприємств машинобудування

Запропонований підхід дозволив обрати прийнятні сценарії забезпечення фінансової безпеки для підприємств машинобудування з відносно високим, середнім та низьким рівнями фінансової безпеки, а також продукувати ефективні управлінські рішення. Так, для ПАТ «Електроапарат» (низький рівень фінансової безпеки) обрано сценарій, що відповідає допустимому рівню впливу загроз зовнішнього та внутрішнього середовища в межах визначених інтервалів $([0,26:0,36])$ на рівень загального показника фінансової безпеки та реалізацією визначених управлінських дій, які є найбільш ефективними для даної ситуації; для ПАТ «Смілянський електромеханічний завод» та ПАТ «Електромотор» (відповідно середній та високий рівень фінансової безпеки) – сценарій, що відповідає регульованому рівню впливу загроз зовнішнього та внутрішнього середовища в межах визначених інтервалів $((0,36:0,46])$ на рівень загального показника фінансової безпеки та реалізацією визначених управлінських дій, прогресивна реакція (прийняття ефективних ризикованих управлінських рішень, адаптованих до ситуації). Встановлено найбільш прийнятні стратегії для підприємств-репрезентантів кожного кластера фінансової безпеки: для ПАТ «Електроапарат» (низький рівень фінансової безпеки) – сценарій «*Dec_D*»; для ПАТ «Смілянський електромеханічний завод» і ПАТ «Електромотор» (відповідно середній та високий рівень фінансової безпеки) – Сценарій «*Sc_R*».

Запровадження розроблених теоретико-методичних підходів та обґрунтованих науково-практичних рекомендацій дозволить підвищити рівень продукування управлінських рішень щодо формування сценаріїв стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

У **додатках** подано акти впровадження результатів дослідження у діяльність ДП «Завод імені В. О. Малишева», ПАТ «Турбоатом», ПАТ «ФЕД», ДП «Харківський електромеханічний завод», навчальний процес кафедри економічної кібернетики та маркетингового менеджменту НТУ «ХПІ», довідку про використання науково-практичних рекомендацій дисертації у діяльності Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе науково-практичне завдання щодо удосконалення теоретичних і методичних аспектів формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування. Основні висновки і результати, отримані в процесі дослідження, полягають у такому:

1. Систематизація й узагальнення підходів вчених дозволили удосконалити понятійний апарат з проблематики дослідження щодо формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств шляхом встановлення чіткого логічного взаємозв'язку між дефініціями «стратегія», «управління», «фінансова безпека підприємства», що сформувало основу для розширення науково-методичного підґрунтя дослідження.

2. Дослідження теоретичних й методичних положень формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування

дозволило обґрунтувати напрямки підвищення ефективності управлінських рішень для забезпечення фінансової безпеки підприємства з урахуванням впливу загроз зовнішнього та внутрішнього середовища шляхом застосування нових аналітичних технологій і відповідного економічного інструментарію (аналізу, оцінки стану/рівня та прогнозування) фінансової безпеки.

3. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки стану і рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування на основі сформованої системи показників. Даний підхід базується на комплексній оцінці рівня фінансової безпеки підприємств, аналізу впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища на окремі складові фінансової безпеки. Результатом його реалізації є виявлення потенційних загроз впливу на показники фінансової безпеки підприємств машинобудування, продукування якісних і своєчасних ефективних управлінських рішень щодо вибору стратегії управління.

4. Проведено аналіз, оцінку і прогнозування загроз зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємств машинобудування. Виконано оцінку значущості факторів загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на рівень фінансової безпеки підприємства за допомогою інтегрального рейтингового оцінювання. Розраховано ефективну траєкторію поведінки підприємства для безпечного стану фінансової безпеки та обґрунтовано стратегічний вектор його розвитку, визначено проміжні стани рівня фінансової безпеки, розраховано ефективність знаходження фінансової безпеки в поточному стані й витрати, пов'язані з переходом в якісно новий стан рівня фінансової безпеки та нейтралізації загроз. Застосування запропонованого підходу дозволило підвищити ефективність формування сценаріїв стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

5. Доведено, що в сучасних умовах назріла об'єктивна необхідність розробки науково обґрунтованої концепції вирішення проблем забезпечення належного рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування на основі розробки ефективної стратегії управління, а також визначення шляхів і способів її реалізації. Підвищення рівня фінансової безпеки запропоновано за допомогою реалізації локальних складових, що визначають вектор стратегії управління: формування інформаційного простору для оцінки стану/рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування; діагностування просторово-динамічного стану/рівня фінансової безпеки в умовах впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств машинобудування; розроблення і реалізація управлінських рішень щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування; контроль і регулювання рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування у рамках реалізації запропонованої стратегії управління. Такий підхід є комплексним та дозволяє сформувати адекватну матрицю фінансових ситуацій вибору стратегічних альтернатив підприємствами машинобудування.

6. Для оцінки ефективності реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування запропоновано використовувати метод багатокритеріального вибору

стратегічних альтернатив на основі нечітких множин і теорії корисності. Побудовано динамічну чотирьохкомпонентну імітаційну модель реалізації сценаріїв забезпечення фінансової безпеки на підприємствах машинобудування, результатом якого є зміна рівня фінансової безпеки. У результаті імітаційних експериментів обрано прийнятний сценарій забезпечення фінансової безпеки для підприємств з відносно високим, середнім та низьким рівнями фінансової безпеки. На основі побудованих функцій нечітких очікуваних корисностей запропоновано управлінські дії, які є найбільш ефективними для підприємств, що мають різний рівень фінансової безпеки.

7. Основні результати дисертаційного дослідження використовуються в практичній діяльності ДП «Завод імені В. О. Малишева», ПАТ «Турбоатом», ПАТ «ФЕД», ДП «Харківський електромеханічний завод», Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації та впроваджені у навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Олексюк Т. В. Розвиток підприємств машинобудування з позиції формування їх фінансової безпеки / Т. В. Олексюк // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків : УДАЗТ, 2014. – № 48. – С. 137–142.

2. Олексюк Т. В. Механізм інтегрованих складових стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування / Т. В. Олексюк // Вісник Одеського національного університету. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2015. – № 3. – Т. 20. – С. 118–123.

3. Олексюк Т. В. Фінансова безпека підприємств машинобудування як напрям стратегічного управління / Т. В. Олексюк // Науковий вісник «Економіка і регіон». – Полтава : ПНТУ, 2014. – № 6 (49). – С. 130–137.

4. Олексюк Т. В. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування / Т. В. Олексюк // Науковий вісник Ужгородського університету : зб. наук. праць. – Ужгород : ДВНЗ «УНУ», 2015. – № 2 (46). – С. 201–207. – (Серія «Економіка»).

5. Олексюк Т. В. Підходи до оцінки фінансової безпеки підприємств машинобудування / Т. В. Олексюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Херсон : ХДУ, 2015. – № 11 (5). – С. 67–70. – (Серія «Економічні науки»).

6. Олексюк Т. В. Стратегія управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Т. В. Олексюк // Глобальні та національні проблеми економіки / Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського. – 2015. – № 7. – Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua>. Назва з титул. екрану.

7. Олексюк Т. В. Формування матриці стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування: практичний аспект / Н. В. Кузьминчук, Т. В. Олексюк // Науковий журнал Європейського університету «Економіка і управління». – Київ : КСУ, 2016. – № 1. – С. 71–79.

Здобувачем сформовано матрицю стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

8. Олексюк Т. В. Науково-методичний підхід до оцінки стратегічних заходів управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування / Н. В. Кузьминчук, Т. В. Олексюк // Проблеми економіки : наук. журн. – Харків : ХНЕУ, 2015. – № 4. – С. 309–319.

Здобувачем запропоновано науково-методичний підхід до комплексної оцінки стратегічних заходів управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

9. Олексюк Т. В. Аналіз фінансової безпеки підприємств машинобудування / Н. В. Кузьминчук, Т. В. Олексюк // Бізнес Інформ. – Харків : ХНЕУ, 2015. – № 6. – С. 137–145.

Здобувачем запропоновано систему показників щодо проведення аналізу фінансової безпеки підприємств машинобудування.

10. Олексюк Т. В. Концептуальні основи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування / Т. В. Олексюк // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2015. – № 61 (1170). – С. 57–61.

11. Олексюк Т. В. Місце фінансової безпеки підприємства в ієрархії інтересів суб'єктів фінансових відносин / Т. В. Олексюк // The International Scientific and Practical Congress «The global systemic crisis: new milestone in development or an impasse?». – Davos (Switzerland), 2015. – P. 131–136.

12. Олексюк Т. В. Моделювання внутрішніх та зовнішніх загроз фінансової безпеки підприємства: аналітично-прикладний аспект / Т. В. Олексюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методичні та практичні підходи до вдосконалення результативності політики економічного зростання» (Київ, 25–16 грудня 2015 р.). – У 3-х частинах. – Київ : Київський економічний науковий центр, 2015. – Ч. 2. – С. 19–22.

13. Олексюк Т. В. Оцінювання фінансової безпеки підприємства: теоретичний та практичний аспекти / Т. В. Олексюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (Харків, 26–27 березня 2015 р.). – Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2015. – С. 345–347.

14. Олексюк Т. В. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування: аналітичний аспект / Т. В. Олексюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (Одеса, 25–26 вересня 2015 р.). – У 2-х частинах. – Одеса : Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2015. – Ч. 1. – С. 116–120.

15. Олексюк Т. В. Критерії та принципи оцінки фінансової безпеки підприємств машинобудування / Т. В. Олексюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку регіонів: інноваційна діяльність і управління проектами» (Львів, 24–25 квітня 2015 р.) – У 2-х частинах. – Львів : Львівська економічна фундація, 2015 – Ч. 1. – С. 120–123.

16. Олексюк Т. В. Стратегія управління як елемент забезпечення фінансової безпеки підприємств машинобудування / Т. В. Олексюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, підприємництво та бізнес-культура: трансформації в умовах розвитку інновацій» (Херсон, 13–14 березня 2015 р.). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 111–113.

17. Олексюк Т. В. Проблеми забезпечення фінансової безпеки підприємств машинобудування / Т. В. Олексюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми економіки: нові ринки та нові напрямки розвитку» (Дніпропетровськ, 6–7 лютого 2015 р.). – У 3-х частинах. – Дніпропетровськ : Наукова організація «Перспектива», 2015. – Ч. 2. – С. 93–96.

18. Олексюк Т. В. Якісна оцінка фінансової безпеки підприємств машинобудування / Т. В. Олексюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток економічної системи в контексті міжнародного співробітництва» (Київ, 21–22 серпня 2015 р.). – Київ : Аналітичний центр «Нова Економіка», 2015. – С. 51–53.

АНОТАЦІЇ

Олексюк Т. В. Формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2016.

Дисертацію присвячено вирішенню важливої наукової проблеми формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування. Визначено зміст поняття «стратегія управління фінансовою безпекою підприємства» через уточнення та розкриття сутності його складових: «стратегія», «управління», «фінансова безпека підприємства». Удосконалено теоретико-методичне забезпечення формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування. Сформовано систему показників оцінки фінансової безпеки підприємства, на основі якої удосконалено науково-методичний підхід до оцінки стану й рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування. Обґрунтовано аналітико-прикладне забезпечення аналізу, оцінки й прогнозування загроз зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємств машинобудування для формування їх адекватних стратегій. Удосконалено концептуальні основи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування як підґрунтя для сприяння підвищенню рівня фінансової безпеки та стабільному розвитку підприємства в умовах впливу загроз зовнішнього та внутрішнього середовища. Розроблено науково-практичний підхід до оцінки ефективності реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування.

Основні положення роботи підтверджені практичними результатами їх впровадження на підприємствах машинобудування.

Ключові слова: стратегія, управління, стратегія управління, фінансова безпека, інтегральна оцінка, загрози внутрішнього та зовнішнього середовища, прогнозування, сценарії забезпечення фінансової безпеки.

Олексюк Т. В. Формирование стратегии управления финансовой безопасностью предприятий машиностроения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», 2016.

Диссертация посвящена решению важной научной проблемы формирования стратегии управления финансовой безопасностью предприятий машиностроения в условиях нестабильности их внутренней и изменчивости внешней среды.

По результатам исследования основных понятий – «стратегия», «управление», «финансовая безопасность предприятия» – усовершенствована дефиниция «стратегия управления финансовой безопасностью предприятия» как система последовательных управленческих решений выбора и реализации стратегических альтернатив для обеспечения стабильного развития, защищенности и сбалансированности финансовых интересов предприятия, контроля влияния угроз внутренней и внешней среды для достижения стратегических целей предприятия. Предложено теоретико-методическое обеспечение формирования стратегии управления финансовой безопасностью предприятий машиностроения.

В работе проведен критический обзор методических подходов к анализу и оценке финансовой безопасности предприятия, на основе которого сформирована система показателей оценки его финансовой безопасности. Усовершенствован научно-методический подход к оценке состояния и уровня финансовой безопасности предприятий машиностроения, который базируется на комплексной двухаспектной оценке уровня финансовой безопасности предприятий, а также влияния угроз внутренней и внешней среды на составляющие финансовой безопасности. Результатом реализации данного подхода является выявление потенциальных факторов / угроз влияния на показатели финансовой безопасности предприятий машиностроения и разработка комплекса качественных и своевременных решений при выборе адекватной стратегии управления.

Обосновано аналитико-прикладное обеспечение анализа, оценки и прогнозирования угроз внешней и внутренней среды финансовой безопасности предприятий машиностроения для формирования их адекватных стратегий. Выполнена оценка значимости факторов внешней и внутренней среды, которые влияют на уровень финансовой безопасности предприятия, при помощи интегрального рейтингового оценивания для нейтрализации угроз и, как

следствие, повышения качества информационно-аналитического обеспечения при принятии эффективных управленческих решений.

Доказано, что в современных условиях возникла объективная необходимость разработки научно обоснованной концепции решения проблем обеспечения необходимого уровня финансовой безопасности предприятий машиностроения на основе реализации эффективной стратегии управления. Усовершенствованы концептуальные основы формирования стратегии управления финансовой безопасностью предприятий машиностроения как основы для повышения уровня финансовой безопасности и стабильного развития предприятия в условиях действия угроз внешней и внутренней среды.

Установлено, что концептуальные основы базируются на современных принципах, функциях и задачах стратегии управления, на повышении уровня финансовой безопасности, что возможно при условии реализации локальных составляющих, которые определяют вектор стратегии управления: формирование информационного пространства для оценки состояния / уровня финансовой безопасности предприятий машиностроения; диагностирование пространственно-динамического состояния / уровня финансовой безопасности в условиях влияния угроз внутренней и внешней среды предприятий машиностроения; разработка и реализация управленческих решений по повышению уровня финансовой безопасности предприятий машиностроения; контроль и регулирование уровня финансовой безопасности предприятий машиностроения в рамках реализации предложенной стратегии управления. Такой подход позволяет предприятиями машиностроения формировать матрицу финансовых ситуаций выбора стратегических альтернатив.

Для оценки эффективности реализации стратегических альтернатив управления финансовой безопасностью предприятий машиностроения используется метод многокритериального выбора стратегических альтернатив на основе нечетких множеств и теории полезности. Разработана динамическая четырехкомпонентная имитационная модель реализации сценариев развития финансовой безопасности на предприятии машиностроения, результирующим показателем которой является уровень финансовой безопасности, рост и снижение которого формируются под влиянием ряда факторов. На основе имитационных экспериментов предложен сценарий развития финансовой безопасности для предприятий с относительно высоким, средним и низким уровнем безопасности. На основе построенных функций нечетких множеств предложены управленческие решения, которые являются наиболее эффективными для предприятий, характеризующихся различным уровнем финансовой безопасности.

Основные положения работы подтверждены практическими результатами их внедрения на предприятиях машиностроения.

Ключевые слова: стратегия, управление, стратегия управления, финансовая безопасность, интегральная оценка, угрозы внутренней и внешней среды, прогнозирование, сценарии обеспечения финансовой безопасности.

Oleksiuk T. V. Formation strategy of management of financial security engineering enterprises. Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate in economic science by speciality 08.00.04 – economics and management enterprises (by types of economic activity). – National Technical University «Kharkiv Politechnical Institute», 2016.

The thesis is devoted to solution of important scientific problems of formation strategy of management of financial security engineering enterprises. Defined the concept of «strategy of management of financial security of the enterprise» through the clarification and disclosure of its components: «strategy», «management», «financial security of enterprise». Improved theoretical and methodological support of formation strategy of management of financial security engineering enterprises. The system of indicators to measure financial security, based on improved scientific and methodical approach to assessing the condition and level of financial security engineering enterprises. Soundly analytical and application ensuring analysis, evaluation and forecasting of threats external and internal environment of financial security engineering enterprises for the formation of their adequate strategies. Improved conceptual bases of formation strategy of management of financial security engineering enterprises as the foundation to help increase the level of financial security and stable development of the enterprise in the conditions of influence of external threats and internal environment. Improved conceptual bases of formation strategy of management of financial security engineering enterprises as the foundation to patronage increase the level of financial security and stable development of the enterprise in the condition of influence of external threats and internal environment. Developed scientific and practical approach to assessing the efficiency of implementation strategic alternative of management of financial security engineering enterprises.

The main provisions of the thesis are confirmed by the practical results of their introduction in the engineering enterprises .

Keywords: strategy, management, strategy of management, financial security, integrated assessment, threats to internal and external environment, forecasting, scenarios of financial security.

ОЛЕКСЮК ТЕТЯНА ВАСИЛІВНА

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ
БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск к.е.н., доц. Куценко Т. М.

Підписано до друку 04.06.2016
Умов.-друк. арк. 0,9. Замовлення №
Наклад 100 прим. Безкоштовно.

Надруковано в типографії «СТИЛЬ-ИЗДАТ»,
61058, г. Харків, ул. Тринклера, 2
1 корп., 2 эт., ком. 19